

Contraterrorisme in Nederland

Door: drs. E.S.M. Akerboom

Directeur democratische rechtsorde

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)

‘11 september’ heeft op pijnlijke wijze duidelijk gemaakt dat terrorisme een bedreiging van de nationale veiligheid vormt. Nationaal en internationaal staat terrorismebestrijding dan ook hoog op de politieke agenda. Dit artikel schetst (de radicalisering van) het islamistisch terrorisme in Nederland en de werkwijze van de AIVD. Hierbij wordt gewezen op het grote belang van een intensieve samenwerking tussen de AIVD en de politie.

Terrorisme vormt een evidente bedreiging van de nationale veiligheid. De aanslagen op het Pentagon en het WTC van 11 september 2001, de daarop volgende golf van poederbrieven, latere aanslagen en terrorismedreigingen hebben dit op pijnlijke wijze duidelijk gemaakt. De onrust en de angst die terrorisme veroorzaakt en de impact op de samenleving en op het democratisch proces verklaren waarom terrorismebestrijding nationaal en internationaal hoog op de politieke agenda staat.

De terroristische dreiging voor Nederland is in belangrijke mate een afgeleide van de internationale dreiging. Indien Amerikaanse of Israëliëse doelen zich bijvoorbeeld in het vizier bevinden van terroristen, lopen deze ook in Nederland gevaar. De dreiging die in dit verband uitgaat van het islamistisch terrorisme is onverminderd actueel en reëel. Terugkijkend naar de jaren tachtig kan echter worden vastgesteld dat voor ons land niet langer kan worden gesproken van een beperkte, vanuit het buitenland komende dreiging. De geweldsdreiging die uitgaat van het islamistisch terrorisme heeft zich ontwikkeld tot een aanzienlijke en structurele exogene én endogene dreiging. In Nederland hebben in 2001 en 2002 enkele concrete zaken gespeeld, waarin een proces van radicalisering zichtbaar is geworden. Zo wijzen de rekruteringen voor de islamistische strijd waarmee Nederland de afgelopen jaren werd geconfronteerd op een sluipende worteling van een gewelddadige, radicaal-islamitische stroming in de Nederlandse samenleving. Het onderliggende radicaliseringproces voltrekt zich dus niet alleen buiten onze landsgrenzen, maar ook in Nederland. Dit speelt vooral in sommige wijken van stedelijke gebieden, waar mogelijk de eerste signalen zichtbaar worden.

Terrorismebestrijding bestaat in belangrijke mate uit het onderkennen en zonodig onder controle stellen van radicale kernen en netwerken en uit het tijdig signaleren en voorkomen van radicalisering. Hiervoor zijn intensieve samenwerking en gegevensuitwisseling tussen opsporings-, inlichtingen- en veiligheidsdiensten, nationaal en internationaal, een absolute noodzaak.

Islamistisch terrorisme

Islamistisch terrorisme beoogt door (dreigen met) politiek gemotiveerd geweld een maatschappij te verwezenlijken, die overeenstemt met een fundamentalistische islamitische staatsinrichting die voortvloeit uit een extremistische interpretatie van de bronnen van de islam. Door het plegen van niets- of niemand ontziende aanslagen op tal van plaatsen in de wereld ontwrichten dergelijke terroristen doelbewust delen van een samenleving en zaaien zij op grote schaal angst. In 2002 werd in verschillende landen de uitvoering van terroristische plannen voorkomen, maar niet alle aanslagen konden worden verijdeld. In april vond er een aanslag plaats op een synagoge in Tunesië, in oktober op een Franse olietanker voor de kust van Jemen en op een uitgaansgelegenheid te Bali en in november op Israëliëse doelen in Kenia. Deze en andere aanslagen, alsmede een reeks van verijdelde aanslagen, laten zien dat in Al Qai'da gerelateerde netwerken nog steeds terroristen actief zijn, die bereid en in staat zijn om grote schade aan te richten en slachtoffers te maken. Verontrustend is ook dat bij enkele in Europa verijdelde aanslagen sporen van toxische stoffen werden aangetroffen.

De oorlog in Irak heeft geen invloed gehad op de slagkracht en de strategie van deze terroristische netwerken. De islamistische terroristische netwerken zijn nog immer bereid en in staat aanslagen uit te voeren en de dreiging voor aanslagen is op dit moment nog steeds hoog. De ervaring leert dat de islamistische terroristen gedegen en geduldig te werk gaan en we kunnen dan ook aannemen dat de dreiging de komende jaren onverminderd hoog zal blijven. De verslapping van de waakzaamheid die Nederland binnensluipt, is dan ook ongewenst en verhoogt zelfs het risico op een terroristische aanslag.

Een recente ontwikkeling is dat cellen in dit netwerk, die zijn belast met het ondersteunen, voorbereiden en uitvoeren van aanslagen, meer dan voorheen autonoom opereren. Goeddeels zelfvoorzienende eenheden zijn in staat betrekkelijk zelfstandig aanslagen te plannen en te plegen. Tevens kan de trend worden onderkend dat vaker aanslagen worden gepleegd op minder goed beveiligde doelwitten (soft targets). Waar vroeger vooral militaire en diplomatieke objecten doelwit waren, is het afgelopen jaar een verschuiving te onderkennen naar eenvoudiger te treffen doelwitten van bijvoorbeeld religieuze, economische of toeristische aard, zoals de hierboven genoemde voorbeelden illustreren. De slagen die de islamistisch-terroristische netwerken zijn toegebracht door de aanvallen op Afghanistan, het oprollen van cellen op verschillende plaatsen in de wereld en de gevangenneming of uitschakeling van enkele kopstukken, hebben met name Al Qa'ida, als kern in het conglomeraat van terroristische netwerken, ontegenzeggelijk verzwakt. Deze netwerken lijken, misschien gedwongen door deze verzwakking, te hebben gekozen voor meer autonoom opererende cellen en het selecteren van eenvoudiger te treffen doelwitten, met overigens, qua effect, onverminderd grote risico's.

Polarisatie

De dreiging die uitgaat van islamistisch terroristische groeperingen is niet alleen direct aan geweld gerelateerd. In Nederland verblijvende islamistische strijders, mujahedin, die rekruteringsactiviteiten ontplooiën, bedreigen hiermee ook op een andere manier de democratische rechtsorde. Doelbewust oefenen zij een maatschappelijk polariserende invloed uit op leden van hier gevestigde islamitische gemeenschappen en trachten zij een verwijdering tussen de gevestigde moslims en de rest van de bevolking te bewerkstelligen. De polariserende invloed van de mujahedin versterkt doelbewuste pogingen van radicaal-islamitische personen en organisaties, binnen en buiten Nederland, om de integratie van

burgers met een moslimachtergrond tegen te gaan en een religieus gedefinieerde tegenstelling te creëren tussen moslims en de niet-islamitische omgeving. Radicaal-islamitische personen en groeperingen in vele landen slagen in toenemende mate in het overtuigen van geloofsgenoten dat een maatschappij verwezenlijkt moet worden die in overeenstemming is met de 'zuivere' islam. Hun wervingskracht ligt er niet in dat zij kunnen aantonen dat het doorvoeren van islamitische wetten en regels alle problemen oplost, maar in het appelleren aan de idee dat rechten en belangen van 'goede' moslims – ook in het westen – steeds weer worden geschonden.

Rekrutering

Sinds de jaren tachtig zijn enkele tienduizenden personen in Afghanistan opgeleid tot islamistische strijder. Deze personen hebben zich vervolgens over de wereld verspreid, activiteiten ontplooid ten behoeve van de islamitische strijd en getracht andere moslims voor hun ideeën te winnen. Het fenomeen van rekruteringen in het westen moet worden gezien als een wereldwijde mobilisatie van leden van islamitische gemeenschappen ten behoeve van een heilige strijd tegen de 'vijanden van de islam'. Rekrutering ten behoeve van de gewelddadige jihad in het westen laat tevens zien dat het islamistisch terrorisme niet slechts een externe, tegen het westen gerichte dreiging is; de dreiging wordt intussen mede in het westen zelf gegenereerd en kenmerkt zich steeds meer door een professionele aanpak. Het fenomeen van rekrutering maakt eens te meer duidelijk dat de bestrijding van het islamistisch terrorisme niet alleen een grote inspanning vergt van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, politie en justitie, maar ook voortdurende aandacht behoeft op andere beleidsterreinen, zoals het immigratie- en vreemdelingenbeleid en het integratiebeleid. In januari 2002 kwamen twee Nederlandse, in Eindhoven woonachtige, jonge mannen van Marokkaanse herkomst om het leven in de Indiase deelstaat Kashmir. Gebleken is dat het tweetal in Nederland was gerekruteerd door radicale moslims en geestelijk was voorbereid op deelname aan de gewelddadige jihad. Op indringende wijze kwam daarmee aan het licht dat ook sommige in Nederland opgegroeide moslims ontvankelijk zijn voor radicaal-islamitische opvattingen. Deze jongeren blijken kwetsbaar voor indoctrinatie door charismatische geestelijk leiders. Op instigatie van de AIVD zijn inmiddels op diverse plaatsen in Nederland personen gearresteerd die deel uitmaken van een internationaal netwerk van islamistische strijders. Verschillenden van hen worden ervan verdacht ten behoeve van de islamistische strijd te zijn betrokken bij de rekrutering van moslims in Nederland.

De taak van de AIVD

Terrorisme is tot op heden nog niet gedefinieerd in de Nederlandse wetgeving. Met het strafbaar stellen van het lidmaatschap van een terroristische organisatie in het Wetboek van Strafrecht zal dit binnenkort veranderen. De politieke motivatie van de daders en de evidente dreiging voor de nationale veiligheid maken terrorismebestrijding tot een kerntaak van de AIVD. Op basis van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 (hierna: WIV) heeft de AIVD reeds decennialang een zware verantwoordelijkheid op het gebied van contraterroreisme en beschikt de dienst over bijzondere inlichtingenmiddelen om terroristische activiteiten te onderkennen en te voorkomen.

AIVD en politie

In de WIV zijn de taken en de bevoegdheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Nederland vastgelegd. De AIVD verricht onderzoek naar personen en organisaties waarvan het ernstige vermoeden bestaat dat zij een ernstige bedreiging vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of andere gewichtige belangen van de staat. Kerndoel van dit onderzoek is het tijdig zichtbaar maken van deze gevaren en het bevorderen of het treffen van maatregelen tegen dergelijke dreigingen. De samenwerking tussen de AIVD, de politie en de Koninklijke marechaussee (Kmar) is voor een belangrijk deel beschreven in de WIV. Met name de artikelen 38, 60 en 62 zijn relevant.

- Artikel 38 WIV beschrijft de wijze waarop de AIVD informatie die van belang is voor de opsporing en vervolging van strafbare feiten kan overhandigen aan de politie en/of het OM. Dergelijke informatie wordt in ambtsberichten verstrekt via de landelijk officier van justitie voor terrorismebestrijding (LOvJ).
- Artikel 60 WIV maakt het mogelijk dat de AIVD de regionale inlichtingendiensten (RID'en) van de politiekorpsen en de Bijzondere Dienst (BD) van de Kmar aanwijzingen kan geven om werkzaamheden uit te voeren onder de verantwoordelijkheid van de AIVD.
- Artikel 62 WIV beschrijft dat, indien de politie tijdens haar werkzaamheden stuit op informatie die van belang kan zijn voor de AIVD, deze vervolgens via de RID aan de AIVD dient te worden gegeven.

In dit kader hebben de regionale inlichtingendiensten, die zijn ingebed bij de 26 politiekorpsen in Nederland en de Kmar/BD de volgende hoofdtaken:

- het onder gezag van de AIVD verrichten van werkzaamheden;
- het – via de korpschef – aan de AIVD zenden van gegevens die ambtenaren van de politie ter kennis hebben gekregen en die van belang kunnen zijn voor de inlichtingeninwinnende taak van de dienst.

De RID'en fungeren als het ware als regionale vestigingen van de AIVD en vormen de schakel tussen de AIVD en de Nederlandse politie. De meerwaarde voor de AIVD zit vooral in de oog-en-oorfunctie van de politiekorpsen in de regionale en lokale gemeenschappen. De verschillende RID'en dienen binnen de korpsen een sterke positie in te nemen, gezaghebbend te zijn en aan kwalitatieve en kwantitatieve eisen te voldoen. Deze ambitie heeft een plaats gekregen in het deelproject 'Kwaliteit RID', dat een onderdeel is van het lopende project 'Informatiecoördinatie DNP'.

Contrastrategieën

Bestrijding van terrorisme geschiedt in Nederland op basis van een brede benadering en in een situatie van asymmetrie.

De 'brede benadering' houdt in dat terrorisme niet moet worden bestreden als een geïsoleerd fenomeen maar in combinatie met aangrenzende fenomenen van radicalisering en rekrutering. Signalen moeten in een vroegtijdig stadium worden onderkend om effectieve interventies te kunnen doen. Bij de bestrijding wordt bovendien gebruik gemaakt van een gevarieerd instrumentarium, dat politieke, bestuurlijke, financiële, strafrechtelijke en disruptieve middelen omvat die op zichzelf of in combinatie met elkaar moeten worden ingezet.

Met 'asymmetrie' wordt bedoeld dat de 'strijdende partijen' - de Nederlandse overheid namens de samenleving enerzijds en de islamistische activisten anderzijds -, bij hun handelen compleet verschillende regels en maatstaven hanteren. Jihadstrijders beschouwen zichzelf in oorlog met het westen, terwijl de Nederlandse overheid rechtstatelijke middelen toepast die in vredesstijl gelden, zodat in zekere zin sprake is van 'unequality of arms'. Dit betekent

geenszins dat het overheidsapparaat machteloos staat tegenover hen die in staat en bereid zijn aanslagen te plegen dan wel te ondersteunen.

Inlichtingenwerk en strafrecht

Gedegen inlichtingenwerk, actieve maatregelen ter frustratie van terroristische activiteiten en een goede aansluiting met opsporing en vervolging moeten centraal staan. Uit het onlangs gepresenteerde jaarverslag van de AIVD blijkt dat de politie een groot aantal aanhoudingen heeft verricht op grond van AIVD-informatie. Nadat aanvankelijk in een uitspraak van de rechtbank Rotterdam een vraagteken werd geplaatst bij de rechtmatigheid van AIVD-informatie in het strafproces, stelt een recente uitspraak van het gerechtshof 's-Gravenhage dat justitiële autoriteiten mogen uitgaan van de rechtmatige verkrijging van de AIVD-informatie, hetgeen betekent dat deze informatie wel degelijk justitieel bruikbaar is. Over de bewijskracht van AIVD-informatie in het strafproces heeft het hof in deze tussenuitspraak nog geen uitsluitel gegeven. Met het OM, of beter gezegd met de landelijk officier terrorismebestrijding (LOvJ), en de politie is een aantal malen geïntervenieerd op een moment dat optreden (direct) noodzakelijk was. De effecten van deze interventies gaan verder dan het justitiële traject en moeten niet uitsluitend worden afgemeten aan de lengte van de straf of het aantal veroordelingen. Belangrijk is immers ook dat dit overheidsoptreden de planning of ondersteuning van gewelddadige activiteiten in een vroegtijdig stadium heeft verstoord of gestopt. Op deze wijze worden de islamistische organisatie en haar heimelijke activiteiten worden blootgelegd en het ongestoord doorfunctioneren onmogelijk gemaakt. Dit zichtbaar maken van terrorismeondersteunende personen, structuren en processen zorgt voorts voor maatschappelijke bewustwording en een mogelijke toename van de weerbaarheid tegen radicalisme en extremisme.

Het soms gesuggereerde beeld van 'Nederland gedoogland' is ten aanzien van het fenomeen terrorisme zeker niet correct. In Nederland is zeker sprake van doortastendheid op politiek en beleidsniveau, bij het OM en bij de uitvoeringsinstanties (AIVD, politie, ministerie van Financiën, et cetera) en de aanpak is behoorlijk effectief. Uit de behandeling van rechtszaken zal blijken of we in Nederland beschikken over een toereikend wettelijk instrumentarium. Overigens onderzoekt de minister van Justitie of uitbreiding van de strafrechtelijke bepalingen gewenst is om bijvoorbeeld effectief tegen rekrutering te kunnen optreden.

Hier dient opgemerkt te worden dat effectieve terrorismebestrijding vooral bestaat uit het nemen van preventieve maatregelen. Het onderkennen van terroristen en het voorkomen van aanslagen dienen voorop te staan. Dit geldt temeer nu het islamistisch terrorisme in toenemende mate gebruik maakt van zelfmoordaanslagen, waartegen rechtsregels, repressie en opsporing geen dam kunnen opwerpen. Aan dezelfde preventieve kant zien we de noodzaak tot adequate bewaking en beveiliging van personen, objecten en diensten (bijvoorbeeld vervoer). De noodzaak hiertoe wordt onderstreept door het feit dat recent een nationaal coördinator bewaking en beveiliging is ingesteld die als taak het opzetten van een nieuw stelsel van bewaking en beveiliging heeft.

Financieel onderzoek

Ook de bestrijding van de financiering van terrorisme is een instrument dat nationaal en internationaal veel aandacht krijgt. Het financieel droogleggen kan in combinatie met andere maatregelen de infrastructuur van terroristische organisaties helpen ontregelen en verzwakken. De effectiviteit van deze maatregelen moet echter niet worden overschat. Terroristische organisaties hebben een politiek-gewelddadige doelstelling en niet zoals vele criminele organisaties een 'winstoogmerk'. Bovendien vragen het voorbereiden en plegen van

aanslagen niet per definitie grote sommen geld. Daarnaast gaat het in deze sfeer vaak om legaal geld dat ten behoeve van de terroristische aanslag moet worden 'zwartgewassen', dat wil zeggen uit het legale circuit moet verdwijnen om de herkomst te versluieren. Financieel onderzoek kan in een aantal gevallen wel zichtbaar maken door wie en hoe terroristische organisaties worden ondersteund.

Nationale en internationale 'early warnings'

Een adequaat 'early warning system' moet licht werpen op zowel buitenlandse als binnenlandse voedingsbodems voor radicalisering. De problematiek van het islamistisch terrorisme vindt goeddeels zijn oorsprong in het buitenland. Het is dan ook zaak zicht te houden op relevante ontwikkelingen in het buitenland, waaronder op de ontwikkeling van potentiële brandhaarden. Ook zal de aandacht voor de verwervingsactiviteiten van terroristische groeperingen gericht op chemische, biologische, nucleaire en radiologische wapens toenemen. Het onderkennen en frustreren hiervan is essentieel, zeker nu de aanwijzingen sterker worden dat terroristen in staat en bereid zijn deze wapens te produceren en te gebruiken. Uitwisseling van informatie binnen het internationale netwerk van inlichtingen- en veiligheidsdiensten is een voorwaarde. Evenzeer van belang is de aansluiting met andere departementen en organisaties zoals de politie. Deze laatste kan door de wijze waarop zij in de lokale samenleving is verankerd informatie aanleveren die in combinatie met andere bronnen waardevol is voor het vroegtijdig onderkennen van radicaliseringstendenzen, radicale kernen en mogelijke ondersteuning van terroristisch geweld.

Strategische respons

Gesteld kan worden dat na 11 september wel schade werd toegebracht aan het netwerk van Osama Bin Laden, maar dat toch terdege rekening moet worden gehouden met herstel van de slagkracht en met hernieuwde acties. De militaire actie tegen Afghanistan, de diverse operaties tegen trainingskampen en ook de aanhouding en uitschakeling van enkele Al Qa'ida kopstukken zijn zeker betekenisvol, maar moeten nog niet worden beschouwd als het uitschakelen van de organisatie.

De aanslagen op 11 september 2001 in de VS hebben in Nederland polariserend gewerkt. De aanslagen werden in radicaal-islamitische kringen beschouwd als een succes vanwege het feit dat aan de VS de kracht van de terroristische netwerken werd getoond, omdat duizenden slachtoffers vielen en omdat de VS en de westerse wereld werden vernederd. De reactie van delen van de autochtone bevolking bestond uit generaliserende en stigmatiserende uitspraken en handelingen jegens de moslims en de islam. Zo werd er in islamistische kring nieuwe voeding gegeven aan de haatgevoelens en afkeer van de westerse samenleving, met een verdergaande polarisatie als gevolg. De uitstraling hiervan is tot op heden ook in Nederland zichtbaar.

Diverse politiek-bestuurlijke autoriteiten (waaronder de minister BZK en de burgemeester van Amsterdam) hebben aangegeven dat – naast terrorismebestrijding – een van de belangrijkste beleidsdoelstellingen is te voorkomen dat er een scheidslijn tussen moslims en niet-moslims ontstaat.

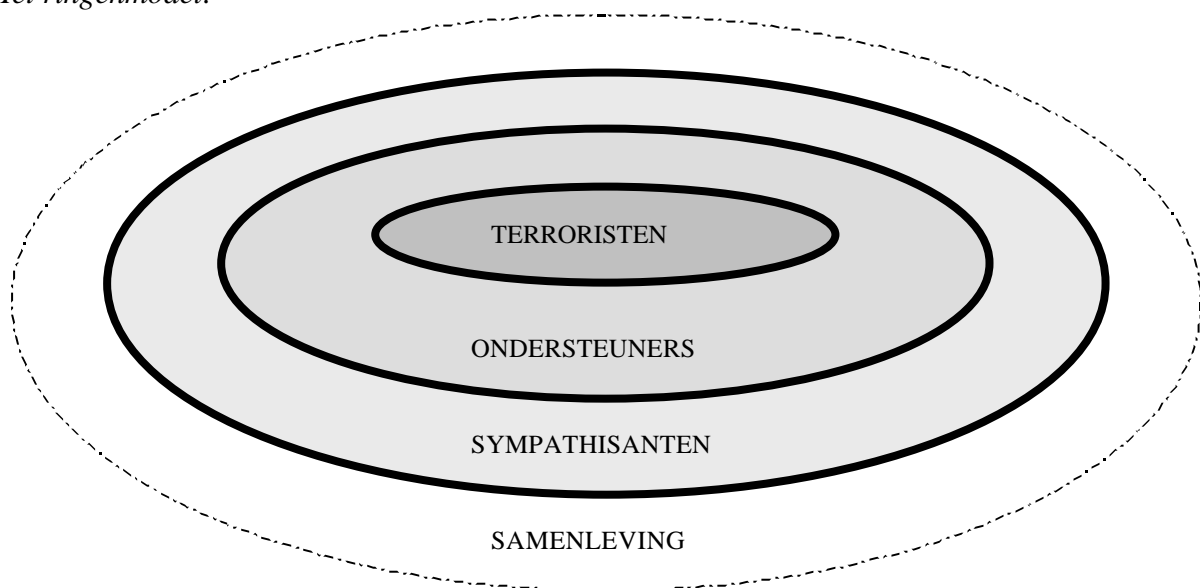
De regie en samenwerking tussen alle veiligheidssectoren in Nederland wordt op dit moment op ministerieel niveau vorm gegeven in twee onderraden van de ministerraad, te weten de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) en de Raad voor de Veiligheid (RvdV). Internationaal is de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten geïntensiveerd. Met veiligheids- en inlichtingendiensten van meer dan honderd landen wordt op dit dossier intensief samengewerkt. Een voorbeeld hiervan is het

initiatief tot de instelling van een Europese 'Counter Terrorism Group' dat de raad van ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken van de EU eind 2001 nam. Directeuren contraterrorisme van Europese veiligheidsdiensten stellen driemaandelijks een gemeenschappelijke dreigingsanalyse op, stemmen hun operationele focus op elkaar af en wisselen 'targetinformatie' uit. Daarnaast werken de inlichtingen- en veiligheidsdiensten in allerlei Europese ad-hocverbanden samen en werken veelal bilateraal operationeel samen.

Terroristische netwerken en hun omgeving

Bij een brede benadering van het fenomeen terrorisme past ook een breed spectrum aan contrastrategieën. Effectieve strategieën moeten zijn toegesneden op een doelgroep c.q. doelpersoon. Het 'ringenmodel' op deze pagina laat zien hoe het 'speelveld' met doelgroepen kan worden ingedeeld.

Het ringenmodel:

Natuurlijk is elk model een simplificatie en heeft de kern betrekking op slechts een zeer klein deel van de moslimgemeenschap. In de binnenste ring bevinden zich de personen die in staat en bereid zijn aanslagen te plegen. De actieve ondersteuners van de terroristen kunnen in de tweede ring worden geplaatst. Deze personen zijn bereid en in staat om terroristen te ondersteunen en zijn zich dus bewust van het verband tussen hun handelen en de terroristische aanslagen. De derde ring omvat de personen die enige sympathie voor de 'zaak' koesteren en bevattelijk zijn voor rekrutering. Over het algemeen wijzen personen uit deze derde ring de westerse, Nederlandse samenleving af. Het gebied buiten de derde ring omvat de gehele (moslim)samenleving. In dit gebied bevinden zich personen die op geen enkele wijze betrokken zijn bij islamistisch extremisme, maar wel slachtoffer kunnen worden. In dit model zijn niet alleen de te onderscheiden groepen van belang maar ook de beweging tussen de ringen. Centripetale bewegingen kunnen worden aangemerkt als radicaliseringsprocessen.

Terroristen

Ten aanzien van de binnenste ring kan worden gesteld dat de contrastrategie moet zijn gericht op het stoppen van de terroristische persoon of groep en het daarmee reduceren van een terroristische dreiging. Het is zeer moeilijk om potentiële terroristen te detecteren. Europese

inlichtingen- en veiligheidsdiensten werken intensief samen om hun bewegingen te volgen. Terroristen zijn vaak niet als zodanig herkenbaar omdat zij, ondanks hun vaak zeer orthodoxe opvattingen, met aangepast gedrag onderduiken in de 'couleur locale'. Dit kan ook 'westers' gedrag zijn dat strijdig lijkt met hun religieuze opvattingen. Zij hanteren een andere logica en motivatie dan terroristen in het verleden en bovendien zijn zij onverstoorbaar en hebben een lange adem. Internationale samenwerking is hier het devies. Vooral (multilaterale) samenwerkingsverbanden worden van belang. Het komt aan op scherpte, intuïtie, diepgaande kennis van de fenomenen en gevoeligheid voor de details. Nationale samenwerking volgt vaak op internationale signalen. Op nationaal niveau zijn dan vooral AIVD, LOvJ en de politie aan zet. Zodra zich een strafbaar feit gaat aftekenen, vindt tussen de AIVD en de LOvJ overleg plaats en kan de AIVD door middel van een ambtsbericht persoonsgebonden informatie overdragen. Veelal wordt via de LOvJ een strafrechtelijk onderzoek gestart en vindt een justitiële interventie plaats: aanhouding, huiszoeking, veroordeling, detentie en zo mogelijk ontneming of bevrozing van financiële tegoeden. Dit type aanhoudingen heeft op verschillende plaatsen in Europa plaatsgevonden, ook met uitlopers naar Nederland. Het is belangrijk om het juiste moment van een interventie te kiezen. Preventie en disruptie staan voorop, soms ten koste van een verdergaande informatie en bewijsvergaring en een 'ronde zaak'.

Ondersteuners

De ondersteuners uit de tweede ring zijn in Nederland vooral in netwerken actief door het verlenen c.q. plegen van logistieke ondersteuning, financieringscriminaliteit en documentenvervalsing. Om te kunnen onderkennen welke criminele activiteiten een relatie hebben met terrorisme, is netwerkanalyse noodzakelijk. Dit dient te gebeuren met hoogwaardige informatie vanuit dit ondersteuningsnetwerk. Om wat voor personen gaat het, wat is hun rol, met wie hebben zij contact, wat is hun ideologische achtergrond en welke andere landen zijn erbij betrokken? Steeds belangrijker wordt de toepassing van de modernste technieken om netwerken in beeld te krijgen. Naast de toepassing van alle denkbare en noodzakelijke inlichtingenmiddelen, conform de Wet op de Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (WIV), vraagt het flui de karakter van de netwerken om het snel, gericht en effectief beschikbaar krijgen van gegevens uit open en gesloten databestanden. Toepassing van moderne technologie creëert daarvoor mogelijkheden.

Als voorbeelden van ondersteuningsnetwerken kunnen worden genoemd de GSPC- (Groupe Salafiste pour la Prédication en le Combat) en TWH- (Takfir Wal Hijra) netwerken die tot 'taak' lijken te hebben het in Europa ondersteunen en voorbereiden van terroristisch geweld. Met name de netwerken van TWH-geestverwanten plegen, vaak in georganiseerd verband, strafbare feiten met 'ongelovigen' (inclusief niet-orthodoxe moslims) als slachtoffer. Zolang een substantieel deel van de opbrengst wordt aangewend ten behoeve van de jihad wordt dit in eigen kring (religieus) goedgekeurd. Op dit terrein kan de rol van de politie belangrijk zijn door oog te hebben voor de persoon van de dader in combinatie met andere zaken (omgeving, (reis)gedrag, type delict, et cetera). Strafrechtelijk aanpakken is echter zeer moeilijk omdat het geen organisaties in de klassieke betekenis van het woord zijn. Het gaat meestal om kleinere criminaliteit op grote schaal in combinatie met conspiratieve ondersteuningsactiviteiten. Ook in Nederland is gebleken dat justitieel optreden toch effectief kan zijn. Via 'verstoring' van ondersteuningsnetwerken, kunnen aanslagen worden voorkomen. Het verbieden van dergelijke organisaties via de civiele rechter lijkt haalbaar noch effectief.

Sympathisanten

Naarmate we verder uit het centrum van het model geraken, neemt ook de concreetheid van de aanpak af en raakt de rol van de AIVD meer op de achtergrond. Politiek-bestuurlijke

autoriteiten als vertegenwoordigers van de democratische rechtsorde gaan een steeds belangrijker rol spelen door in het publiek debat stelling te nemen. In 2002 hebben diverse burgemeesters zich publiekelijk uitgesproken tegen het radicale karakter van teksten die door enkele imams werden uitgesproken. Toch moeten vooral de moslimgemeenschap zelf en de matigende en gematigde krachten daarbinnen een dam opwerpen tegen radicaliseringprocessen en rekrutering. Zij hebben nog enigszins zicht en grip op hen die bevattelijk zijn voor radicaal gedachtegoed. Belangrijk is de relatie die politiefunctionarissen met de lokale moslimgemeenschap hebben en het zelfkritisch vermogen binnen die gemeenschap. De AIVD kan bijdragen aan de vergroting van het weerstandsvermogen door te wijzen op voor hem zichtbare tendensen. In de nota's *De democratische rechtsorde en islamitisch onderwijs* en *Rekrutering in Nederland voor de jihad*, die beide in 2002 aan de Tweede Kamer zijn aangeboden, heeft de AIVD onder meer getracht die bijdrage te leveren.

Thermometerfunctie

Om radicaliseringprocessen in een vroegtijdig stadium te kunnen onderkennen, is het noodzakelijk een goede 'thermometerfunctie' in de samenleving te ontwikkelen. Dé organisatie die als kernkwaliteit heeft de lokale samenleving tot in haar haarvaten te kennen, is de politie. Wijkagenten kennen hun wijk, de bewoners en hun veiligheidsproblemen, Jeugdresearchers kennen jongeren die 'signaalgedrag' vertonen, de researcher heeft zicht op personen die mede door hun crimineel profiel interessant zijn voor de AIVD. De AIVD heeft er belang bij zicht te krijgen op voedingsbodems voor radicalisering. Inmiddels zijn in tal van politieregio's bijeenkomsten georganiseerd om de gevoeligheid hiervoor te versterken. De regionale inlichtingendiensten stellen op basis van artikel 62 van de WIV deze informatie ter beschikking aan de AIVD. De RID'en zullen informatie uit de haarvaten van de samenleving en dus uit haar eigen organisatie moeten zien te destilleren. Tevens kan hier de ontwikkeling van het Nationaal informatieknoppunt (NIK) worden vermeld. Het op nationaal niveau kunnen genereren van veiligheidsrelevante informatie door de politie is voor de AIVD-taak zeer relevant.

Conclusies:

- Op dit moment kan worden gesteld dat de geweldsdreiging die uitgaat van het islamistisch terrorisme zich ontwikkelt naar een aanzienlijke en structurele exogene én endogene dreiging.
- Radicaal-islamitische personen en groeperingen in vele landen blijken er in toenemende mate in te slagen gematigde moslims ervan te overtuigen dat de verwezenlijking van een maatschappij die in overeenstemming is met de 'zuivere' islam dé oplossing biedt voor onrechtvaardigheden in de betreffende samenleving.
- Op indringende wijze is aan het licht gekomen dat ook sommige in Nederland opgegroeide moslims ontvankelijk zijn voor radicaal-islamitische opvattingen en manipulatie. Een aantal van hen is geradicaliseerd en succesvol gerekruteerd voor de jihad met het martelaarschap in het vooruitzicht.
- Contraterrorisme geschiedt in Nederland op basis van een brede benadering. Dit houdt in dat terrorisme niet als een geïsoleerd fenomeen wordt bestreden maar in combinatie met aangrenzende fenomenen van radicalisering en rekrutering. Om effectieve interventies te kunnen doen, moeten signalen in een vroegtijdig stadium worden onderkend.
- Effectieve contrastrategieën zijn in ieder geval gericht op de volgende relevante categorieën: terroristen, ondersteuners, sympathisanten, de (moslim)gemeenschap.
- De bestrijding van het islamistisch terrorisme vergt niet alleen een grote inspanning van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, politie en justitie, maar behoeft ook voortdurende

aandacht op andere beleidsterreinen, zoals het immigratie- en vreemdelingenbeleid en het integratiebeleid.

- Het onderkennen van terroristische netwerken en het voorkomen van aanslagen is een kerntaak van de AIVD.
- De bestrijding van het internationaal terrorisme vraagt om een nauwe samenwerking en gegevensuitwisseling met buitenlandse opsporings-, inlichtingen- en veiligheidsdiensten.
- Terrorismebestrijding bestaat in belangrijke mate uit het onderkennen en zo nodig onder controle stellen van radicale kernen en netwerken en uit het tijdig signaleren en voorkomen van radicalisering. Hiertoe is intensieve samenwerking essentieel (met BZK, Justitie, OM/LOvJ, KLPD/UTBT, MIVD, Kmar, politiekorpsen, RID'en, en andere).
- Alleen al vanwege haar rol bij het opsporen en vervolgen van strafbare feiten is de politie een belangrijke partner voor de AIVD bij de bestrijding van terrorisme. In toenemende mate zal de politie ook informatie kunnen verschaffen die helpt radicaliseringsprocessen in een vroegtijdig stadium te onderkennen. Het zwaartepunt ligt daarbij op de kwaliteit van haar relatie met (personen in) de moslingemeenschap.
- De regionale inlichtingendiensten vormen het schakelpunt tussen politie en AIVD. Het toenemende belang van deze schakelfunctie geeft de kwaliteitsverbetering die binnen de RID'en is ingezet extra gewicht.